

GAURĂ-N CER

C.D. ZELETIN

NUME FIERBINȚI PE MARMURA RECĂ

În urmă cu vreo zece ani, cercetînd unele manuscrise din arhiva Bibliotecii Operei Mari din Paris, am solicitat o scrisoare olografă a lui George Enescu. Tînărul care servea, plin de subțirimi franțuzești, s-a întors după un timp cu buletinul neonorat, întrebîndu-mă spre stupefacția mea amuzată și tristă:

-Poate UNESCO. Dumneavoastră ați scris altfel! Și silabis: E-N-E-S-C-O! Evident, nu știa de Enescu. Ce să-i faci... Cu atît mai mult nu știa că în minunea arhitecturală în care lucra (am numit palatul Garnier) și trebuia să se descurce în dedalul cărților, manuscriselor, discurilor, casetelor și partiturilor, marele muzician trăise bucuria premierei operei sale *Oedip*.

Nume fierbinți pe marmura rece...

Dar ce să mai spun cînd găsesc echivalențe ale autohtonului "Az e oo" (afiș pe geamul unui magazin alimentar din București pentru "Azi sunt ouă") împinse pînă pe malurile Senei, neabsolvite nici măcar de păcatul inadvertenței. Astfel, statuia lui Eminescu de Ion Vlad, plasată în dreptul unui pasaj de lîngă biserica română de pe strada Jean de Beauvais, poartă sculptate pe soclul de bronz versuri de Coșbuc: *Viața asta-i bun pierdut/ Cînd n-o trăiești cum ai fi vrut*, confundîndu-se, probabil, poezia *Decebal către popor* a lui Coșbuc, de unde sunt desprinse versurile, cu poezia *Rugăciunea unui dac* a lui Eminescu. Daci, daci, dar un dac e mai dac decît altul...

...Reflectam la necunoașterea de sine în general, la nesocotirea noastră de către noi înșine, la aprecierea spiritualului prin prosperitatea materială și la alte tristeți de acest fel, citind cu bucurie poemul *Zlatna* al silezianului Martin Opitz (1597-1639), intitulat în original *Zlatna, oder von der Ruhe des Gemüthes*, în care poetul celebra, în urmă cu aproape 400 de ani, splendorile naturii și ale oamenilor de pe valea Ampoiului, cea cu etimologia atît de savant consumată de eminentul lingvist Nicolae Drăganu. Poet, filolog, traducător și cărturar care a jucat un rol fundamental în unificarea limbii germane, Martin Opitz a trăit între 1622 și 1623 în Transilvania, ca profesor de filozofie și estetică la Alba Iulia, și a pătruns în miez specificitatea etnică a ființei noastre. Poemul său a fost admirabil "răsădit în românește" de către poetul Mihai Gavril, cu titlul *Zlatna, sau despre cumpăna dorului*, însoțindu-l de comentarii bogate și erudite. Stanța lui Martin Opitz pare, în prezentarea sa, casa în care un strălucitor parter subțire odihnește pe uriașe subsoluri, neîncăpătoare pentru erudiția ce-o absorb... Fascinat de inscripțiile romane de pe întreg cuprinsul Transilvaniei (*Îmi sunt afte de scumpe aceste vechi însemne, / Încît mă plec la ele...*), Martin Opitz le asocia reveriilor sale privind viața și moartea, dar mai ales uluirii în fața limbii noastre, a cărei latinătate, observa el, o întrece pe a limbilor franceză ori spaniolă.

Martin Opitz a murit cu prilejul unei epidemii de ciumă, în mijlocul oamenilor cărora le-a cîntat căsuțele albe și pădurile verzi, hora și cîntecele, frumusețea femeilor și bravura romană a bărbatilor, cinstea, chibzuința, plăcerea vieții în natură, purtarea, adică civilitatea, portul. Coșbuc poate fi regăsit în acest strămoș adoptiv al său, căruia de altfel i-a și tradus *Zlatna*, mai cu seamă în poeziile *Dușmancele și Graiul neamului*, ideea imposibilității de a ne fi răpit graiul găsindu-se la amîndoi. Nu se știe dacă existența acestui poem scris în limba germană și închinat unei provincii românești, pe care, practic, o descrie, nu-l va fi împins pe Dimitrie Cantemir, în urma unei sugestii pornite de la Academia din Berlin (păreră a lui G. Vălsan și a lui P.P. Panaitescu), asociată ambiției personale, să elaboreze o sută de ani mai tîrziu *Descrierea Moldovei*.

La Bibliothèque Sainte Geneviève din Paris, pe vastul fronton unde sunt gravate numele marilor spirite ce au privit spre zenitul omenirii și au împins-o înainte, Martin Opitz stă alături de Tommaso Campanella, în același ancadrament cu Kepler, Lope de Vega și Galilei. Nu departe dăm peste *princeps Demetrius Cantemir*.

Găsesc emblematică vecinătatea celor doi poeți. Amîndoi au fost cărturari, amîndoi spirite bîntuite de neliniștile cercetării, aflării și mărturisirii adevărului. Pe amîndoi tensiunea credinței i-a ajutat să traverseze, prin sacrificiile presupuse de cutezanțele eroice (*gli eroici furori*), realitatea rebarbativă a vremii lor, amîndoi băjenari. Ar fi de ajuns să ne gîndim la presiunile la care a fost supus peregrinul Martin Opitz ori la cei 27 de ani petrecuți de Tommaso Campanella în bolgiile otrăvite ale temniței, schingiuit și silit - fără rezultat - la false mărturisiri și la abjurări. Anul 1639 le-a fost fatal amîndurora, și lui Opitz și lui Campanella. Murirea unuia într-un fel și a altuia în alt fel nu mai are importanță cîtă vreme ea a fost tragică... Prin existența lor jertfelnică, ei au sporit lumina iradiată universal de mintea și de inima omenească.

IOANA
POSTELNICU

DIALOGUL CU VEACUL

De aproape doi ani scriitoarea Ioana Postelnicu trăiește la Bacău, alături de fii, nepoți și strănepoți. Este născută în 18 martie 1910 la Poiana Sibiului. Recent, în colecția 100+1 capodopere a Editurii "Gramar" a apărut romanul "Plecarea Vlașinilor". În ultimul an a colaborat permanent la revista "Ateneu" cu amintiri care întregesc volumul de memorii "Seva din adâncuri" apărut în anul 1984. Convorbirea de față, înregistrată pe bandă, ne dă intîlnire aproape cu veacul. Dintr-o îndepărtată memorie se rotunjește un portret al începuturilor, totdeauna interesant cînd e vorba de o personalitate cum este Doamna Ioana Postelnicu.

I.D.: Doamnă Ioana Postelnicu, tocmai ați privit cu încântare fotografiile înfățișându-i pe cei ce au ținut să vă felicite de ziua numelui (24 decembrie, Cuvioasa Eugenia) - în actul de naștere sunteți Eugenia (Banu)-, ceea ce ne face să ne interesăm de nașii dv. de botez.

I.P.: Vă răspund dacă vă uitați atent la fotografia aceasta, care nu știu cum de s-a păstrat. Cred că aveam șase sau șapte luni, sunt împreună cu frații mei, la Sibiul, unde părinții erau strămutați. S-a spălat albia și ne-a băgat pe noi, copiii; fratele meu, Costică cel mai mare și Coriolan. Aveam toți nume românești.

O.V.: Acum, la vârsta aceasta, semănați foarte bine cu cea care sunteți aici. Este formidabilă această acoladă peste timp și peste loc. Ființa trece peste toată viața și devine iar copil. Aveți ceva din trăsăturile care iarăși s-au miniaturizat.

I.P.: Se poate. Nași au fost cei ce i-au botezat pe toți cei șapte copii, câți au fost. Au cununat pe părinții mei și pe urmă pe toți șapte frații. Erau mari fabricanți de brânzeturi. S-au mutat după aceea la Cluj. Vlad se numeau. Cînd s-a născut ultimul frate, era iarna, au delegat pe fiica lor, Adriana, tînără, căsătorită la Cluj, cu un avocat.

I.D.: Vă puteți aminti de prima carte pe care ați ținut-o în mînă?

I.P.: Prima oară am auzit de "Lucaferul", la 7 sau 8 ani. Eram toți fermecați de povestea lui Eminescu, pe care eu o recitam. Intrasem în clasa a treia primară la "Ursuline". A patra clasă am făcut-o la români, prin '19-'20. Eu fremătam, iar tata și ceilalți ascultau povestea acelei zâne. De fapt eram cu toții sub vraja a ceea ce am descoperit, literatura română, adică o mare literatură. Eu în clasa a treia am avut un profesor-învățător, Ion Ursu (Soricu)... I. U. Soricu.

I.D.: Bine, dar trebuie să fie poetul Primului Război Mondial, reintrodus de curînd în manualele pentru clasele mici...

I.P.: Exact. Un bărbat nemaipomenit, înalt și ne făcea lecțiile de limba română. Era prima oară cînd vedeam ce înseamnă un învățător. Mi-amintesc că a scris o poezie în care vorbește de juna Gertruda, frumoasa Gertruda, pe care profesorele în vîrstă au persecutat-o. Ei bine, Gertruda eram eu. Poezia a fost publicată în "Calicul poporului". (Din păcate, în dicționarele presei românești, al lui Răduică și al lui Hangiu, nu figurează această publicație - I.D.)

I.D.: Înainte de a ne vorbi despre motivele persecutării, să mai zăbovim asupra scriitorului I.U. Soricu. Îi datorăm ceva din aplecarea dv. către literatură.

I.P.: Nu, nu cred, pentru că toți erau niște magiștri, români, din toate părțile; pentru noi erau personaje fabuloase. Cum am spus, luase atitudine față de profesorele care ne persecutau. Am mai avut acolo un profesor de religie, Iordan, preot, pentru ortodocși. Noi eram pierduți în limba maghiară și ne descurcam greu cu limba română. N-am să uit cum acest învățător a scos-o pe sora mea, care era cu doi ani mai mare, în fața clasei și a pedepsit-o pentru că nu a știut ceva din materia predată. N-am să uit ce proces mi-am făcut că nu puteam s-o salvez pe sora mea, care era mică, slăbuțică și totuși era pedepsită pentru nu știu ce dogmă din religie.

I.D.: Soricu era și un mare folclorist. El ne-a lăsat o literatură inedită, alcătuită din fragmente în versuri ale scrisorilor trimise de soldați de pe frontul Primului Război Mondial. Lucrînd la manualele pentru clasele mici, am ajuns să cunosc litera vibrantă a acestui scriitor.

I.P.: Era un patriot înflăcărat. Ne învăța cîntece

patriotice și era un temerar. Se făcuse România mare și ne veniseră profesoare tinere, din regat. (Eu ziceam că-s de o sută de ani, și ele erau de 20 de ani). Era furios împotriva lor și ne cita pe noi să nu ne supunem. Noi am ajuns acum domnișoare de 15-16 ani la liceu și odată s-a făcut un bal la "Casa armatei" din Sibiu, cu contribuția părinților pentru bufet, și nouă ni s-a spus că putem să dansăm. Erau acolo băieții de la Școala Militară. A fost însă o altercație între profesori, dacă să ne lase să dansăm cu băieții sau noi, fetele, între noi. La un moment dat, nu știu cum, a venit un zvon că avem voie să dansăm, și eu m-am avîntat în cercul acela cu toate fetele. Am fost invitată de un cadet și a fost așa, o zăpăceală splendidă, dar totul s-a terminat cu o sancțiune teribilă, pentru că după ce au zis că ne lasă să mergem pe parchet și să dansăm, pe urmă au spus că nu e voie. Directorul nostru, român, cu Soricu și alți câțiva, ținea cu noi, cu fetele și ne spuneau: "Mergeți să dansați!", iar noi nu știam ce să facem. Pînă la urmă, s-a stricat toată povestea, pentru că au intervenit profesorele. Era iarnă și toată lumea s-a risipit, să ajungă repede acasă. Știu că a fost o dramă, pe care eu am scris-o în primul roman al meu, "Bogdana". Eu, fata generalului Cihovski, și încă cineva am fost eliminate pentru trei zile. Ne-au scris pe o tablă, așa, ca să știe toată lumea. A fost o dramă întreagă, îmi venea să mă sinucid, pentru această rușine nemaipomenită. Au venit inspectori de la București să facă anchetă. Toate erau absurdități: noi eram de 14-15-16 ani, profesorele erau și ele de 20, dar veniseră cu aere de regățence, care știau cum să vorbească. Noi nu știam. Mi-amintesc că primul cuvînt care mi-a pus probleme, că nu știam ce este, l-am auzit cînd o colegă de-a mea, care avea 12 ani, în clasă a pronunțat un cuvînt fantastic: "în definitiv".

I.D.: De fapt erau două cuvinte, dar le-ați perceput ca pe unul singur.

I.P.: Da, și eu eram teribil de marcată de colega mea, Olga Bălan, de 12 ani, că a reușit să spună așa ceva. S-a ridicat și a spus: "În definitiv, nu-i nimic grav în ce s-a întîmplat..." A urmat eliminarea mea și a fiicei generalului Cihovski, Henriette, care trăiește... Și a mai fost ceva: tata tocmai îi cumpărase mamei o pereche de șoșoni, ceea ce la vremea aceea era o raritate absolută, iar mama mi-a permis să-i încalț cu prilejul acela, al balului. S-a terminat "bălciul" și s-a spus: "Să plece toate fetele acasă! Au făcut ceea ce nu trebuiau să facă". Degeaba ne-au condus Soricu și Bologa, directorul, că s-a produs o busculadă nemaipomenită, într-o sală de 3 pe 4, unde fiecare-și căuta șoșonii și nu-i găsea. Era un val de șoșoni desperecheați, pe care-l zăpăceau fetele. Deodată mi s-a părut că văd unul din șoșonii mei la profesoara de gimnastică, mai norocoasă. I-am zis, și asta a făcut să mă pedepsească... Și-așa mama a rămas fără un "produs" care era din regat...

I.D.: A fost o adevărată tragedie în familie, întreg. Dar să revenim la lumea cărților. Vă plăcea să citiți?

I.P.: Mi-amintesc că mama îl certa pe fratele meu, Costică (Constantin Banu, n.n.), care spunea de mic că vrea să se facă medic: "Nu mai citi atîta de mult, că ai s-ajungi ca ăla al lui Cervantes (Don Quijote, n.n.), ai să-ți pierzi și tu mințile!"

O.V.: Deci mama dv. știa de Don Quijote.

I.P.: Da, pe atunci se citea enorm. Erau niște foiletoane care se citeau pe nerăsuflute. Dar mama era preocupată ca nu cumva fratele meu, care era mîndria familiei, prințul doctor, nu-i așa?, să-și piardă mințile pentru că citește prea mult. Tata avea bibliotecă în casă, de fapt românii toți aveau cărți în românește. Am citit atunci, ca